

Živorad Kovačević, predsednik Evropskog pokreta u Srbiji

U V O D N A R E Ć

Na prošlogodišnjoj skupštini naša polazna ocena je bila: "Za nama je još jedna u nizu godina u kojoj smo propustili da značajnije ubrzamo naše putovanje prema evropskoj integraciji i nastavili da arčimo naš najdragoceniji i najdeficitarniji resurs - vreme." Toj oceni nemamo, nažalost, danas šta dodati. Dobili smo u međuvremenu Studiju izvodljivosti, ali smo doživeli nov težak udarac - posle vrlo uspešno započetih pregovora o stabilizaciji i pridruživanju, oni su prekinuti, jer nismo ispunili prihvaćenu međunarodnu, ali i sopstvenu zakonsku i moralnu obavezu. Obrazloženja poput onoga da odgovornost za ovu zaista nezavidnu situaciju dele sa nama, odnosno našom vladom, Brisel i Vašington, netačna su i kontraproduktivna. Možda ćemo ipak u poslednjem trenutku nešto učiniti i nastaviti pregovore, ali je naš ionako tanušan međunarodni kredibilitet teško uzdrman, a ozbiljna politička kriza se prepetuira u stalno stanje stvari.

Mora se priznati, da u ovom trenutku nema zemlje sa više prepreka na evropskom putu i da našoj političkoj eliti nije lako, ali je opravdano postaviti pitanje da li je ona na nivou izazova. Uprkos svim deklaracijama, ipak evropska orijentacija nije postala prvi prioritet Vlade, Parlamenta i društva. Prema istraživanjima javnog mnjenja, više od dve trećine građana podržava kao osnovno opredeljenje pridruživanje ujedinjenoj porodici evropskih naroda i država, a prvi put u istoriji ovog trusnog tla to je slučaj i sa svim narodima i zemljama u našem regionu. Razume se da je ta podrška načelna i prilično verbalna, jer je mnogo manji entuzijazam za neke uslove u procesu pridruživanja, kao što je saradnja sa Haškim tribunalom, a istovremeno mnogi od onih koji su za Evropu lako nasedaju populističkim parolama onih koji su protiv evropske opcije. Ipak, ako toliki broj građana misli da je to jedina alternativa i ako ona najmanje polarizuje biračko telo, nije jasno zašto se na to ne usmerava celokupna politika, zašto to nije glavna tema kao kod većine naših suseda, zašto se ne gradi društveni konsensus sa civilnim društvom, sa sindikatima, sa mladima, zašto javnost nije glavni saveznik u ostvarivanju te temeljne strateške aspiracije, zašto brzina procesa pridruživanja nije ključni kriterij u proceni vrednosti nečije politike.

Možda će se kao odgovor ponuditi da imamo previše važnih problema odnosno prepreka koji okupiraju našu pažnju. To nije bez osnova, ali onda se mora činiti sve da se tim problemima pristupi krajnje racionalno, odlučno i bez naglašene "patriotske" retorike, da bi se što pre moglo preći na evropsku agendu i teme koje život znače kao što su nezaposlenost, razvoj, korupcija, ugrožena perspektiva mladih, izgradnja demokratskih institucija. Od četiri uslova odnosno prepreka na našem evropskom putu, puna saradnja sa Hagom i donošenje novog ustava

zavise samo od naše udružene političke volje. O sudbini državne zajednice, za koju su svi saglasni da ovakva kakva je nije održiva, odlučiće za dva dana građani Crne Gore i mi smo se samo nepotrebno involvirali u njihov politički predreferendumski proces, navijajući za jednu stranu. Ostaje pregovarački proces o statusu Kosova, kome dve strane nisu mnogo doprinele svojim kooperativnim stavom i spremnošću za kompromis, pa će verovatno odluku o tome na kraju doneti međunarodna zajednica. Kao i slučaju Crne Gore, i ovde je potrebno upravljati očekivanjima, kako nikakva odluka ne bi bila primljena kao smak sveta. Ovo je utoliko neophodnije kako snage koje očevidno nisu za našu evropsku orijentaciju ne bi odnele prevagu na narednim parlamentarnim izborima, do kojih će u svakom slučaju relativno brzo doći. Moramo shvatiti da, bez obzira na sve razlike i stvorene animozitete unutar demokratske opcije, ujedinjujuća i pobjednička platforma ipak glasi: Evropa. To je ona arhimedovska tačka oslonca i poluga koja pomera svet.

Naš politički spektar znatno odudara od podela karakterističnih za razvijena demokratska društva - na levicu, levi centar, centar, desni centar i desnicu, sa rubnim značajem ekstremne levice i ekstremne desnice. Dakle, mi nemamo uobičajenu političku konstelaciju u Evropi: dve snažne, umerene i demokratske, leve i desne partije, socijaldemokratsku i konzervativnu, sa određenom ulogom liberala, zelenih, radikalne levice i desnice. Naša glavna podela je nasleđena i ostaje i dalje između odbrane i restauracije Miloševićevog nasleđa i njegovog napuštanja i poništenja. To se može interpretirati i kao borba između dva mita - Miloševićevog i Đinđićevog. Možda je ipak najispravnije čitati je kao dilemu o budućnosti - između čvrstog opredeljenja za evropske i evroatlanske integracije ili protiv njih.

Ako je već reč o mitovima, možda se ovde nazire jedan novi, nazovimo ga evropski mit: iako nejasnih obrisa, u njemu su izmešani i pragmatična želja da se pridružimo razvijenom i stabilnom, bezbednijem i predvidljivijem svetu i osećanje pripadnosti zapadnoj civilizaciji i evropskoj kulturi. Svejedno što je, kao i svi mitovi, maglovito artikulisan, protivrečan i neobjektivan, on ima veliku prednost u odnosu na sada vladajuće mitove u našoj sredini, jer je okrenut ne prošlosti već budućnosti.

Pitanje je da li treba da se previše uznemirujemo zbog teza koje se čuju u raspravama u Evropi o tzv. zamoru od proširenja, o ograničenom apsorpcionom kapacitetu EU, o modelu faznog učlanjivanja ili o privilegovanom partnerstvu umesto punopravnog članstva. One su rezultat pre svega tekuće krize Evropske unije posle neuspeha referenduma u Francuskoj i Holandiji, ali i promenjene političke konstelacije u osovini ujedinjene Evrope, Francuskoj i Nemačkoj. Mi svi zajedno u ovom regionu činimo tek nekoliko procenata buduće ujedinjene Evrope da bismo ozbiljnije ugrozili njen apsorpcioni kapacitet, a sem toga ko zna kakva će raspoloženja prevladavati u Evropi kad mi dođemo na domak učlanjenja, a do tada će mnogo vode proteći Dunavom. Do daljeg, Evropska unija ostaje na svom opredeljenju iz Soluna, koje je izraz i njenih sopstvenih strateških interesa, da

integracija Evrope neće biti kompletirana dok joj se ne pridruže zemlje Zapadnog Balkana. Očekivali smo da će se u Salzburgu to jasnije potvrditi. Za nas je ipak najvažnije da mi učinimo sve da što brže prevalimo taj put, da se kao uređena, stabilna, demokratska i ekonomski uspešna zemlja nametnemo Evropskoj uniji, kao konstruktivan i neophodan partner u obezbeđenju stabilnosti ovog još uvek turbulentnog evropskog regiona, što znači i Evrope same. To putovanje tokom kojeg ćemo se sami promeniti je važnije nego sama destinacija. Drugim rečima, nećemo mi jednog dana jedne godine ušetati u ujedinjenu Evropu, već moramo svakog dana svake godine uporno osvajati deo po deo evropskih vrednosti, standarda i kriterija, ne samo u zakonodavstvu i ispunjavanju međunarodnih obaveza, što se unapred pretpostavlja, već u ponašanju, u razvijanju kulture rada i sticanja statusa na osnovu rada, u poštovanju pravila u gradu, državi i Evropi, u prihvatanju prava na drugačiji stav i tolerancije kao osnove dijaloga i političke utakmice, u prihvatanju različitosti i poštovanju i odbrani prava svih manjina u društvu.

Stoga, mnogo više od tih rasprava u Evropi o perspektivama budućeg proširenja, treba da nas zabrinu ocene poput one iz Studije izvodljivosti o tome da "vladavina prava ostaje oslabljena nasleđem Miloševićevog režima" i najnovija upozorenja iz izveštaja Saveta Evrope o tome da je pravosudni sistem u Srbiji "u dubokoj krizi", da je "izložen teškom političkom pritisku" i da je vidljiv nedostatak demokratske kontrole i jasnih zakonskih okvira u radu policije i tajnih službi. Sve to je važnije za nas nego za Evropu.

Istovremeno, treba pozdraviti donošenje niza zakona koji predstavljaju harmonizaciju sa evropskim zakonodavstvom, ali i ne prećutati da su doneti neki kod kojih je bilo odstupanja od kriterija koje je utvrdio Savet Evrope, kao što je slučaj sa Zakonom o crkvama i verskim zajednicama. Evropski pokret će to i dalje činiti: biti kritičar svih poteza Vlade koji odstupaju od prioritetne evropske linije i konstruktivno sarađivati na projektima koji tu orijentaciju snaže i ubrzavaju. Ipak, treba otvoreno reći da je vrlo neubedljiv angažman Vlade na stvaranju opšteg društvenog konsenzusa, koji bi aktivirao ogroman pozitivan, stručni i moralni potencijal mnogobrojnih društvenih aktera čije smo predstavnike krajem prošle godine okupili u Sava centru i utvrdili da postoji raznovrsna i bogata aktivnost građanskih organizacija, sindikata, univerziteta, asocijacija lokalnih vlasti, privrednih komora i udruženja, verskih zajednica, kulturnih institucija, omladinskih organizacija, stručnih udruženja, akademije nauka - i da svi oni već pripadaju mnogim evropskim mrežama i zajedničkim institucijama svako u svom domenu evropeizacije Srbije. Taj veliki i vrlo mobilni društveni kapacitet je nedovoljno u optičkom polju Vlade, mi nemamo nikakav savet za evropske integracije čijem delovanju bi oni mogli da daju značajan kreativni i mobilizatorski doprinos, još manje nešto poput nacionalnog konventa u Slovačkoj. Evropska unija nije samo zajednica država, ona je ne manje zajednica građana, kultura i društvenih subjekata.

Možda će novi zakon o nevladinim organizacijama uneti malo više svetla i proširiti mogućnosti za aktivnost i uticaj još uvek nedovoljno uvaženog civilnog sektora, čiji status, delovanje i mogućnost realnog upliva na rad državnih organa predstavljaju jednu od mera stvarne demokratizacije društva. Umesto paušalnih i neutemeljenih napada na nevladine organizacije kao na nekakve ispostave stranih centara moći i profitne organizacije, treba gajiti klimu slobodne demokratske rasprave i stvaranja mogućnosti da svaki društveni akter može da da da dā realni doprinos demokratizaciji i napretku društva. Razume se, same te organizacije ne treba daju povoda za takve ocene i nastoje da njihov doprinos bude prepoznatljiv i nesporan.

Mi ostajemo verni našem sloganu iz novembra 1992. kad je osnovan Evropski pokret, u prvom redu kao antiratna organizacija: "Demokratska Srbija u ujedinjenoj Evropi". Onda smo jasno rekli da Miloševićeva Srbija nije ta demokratska Srbija. Današnja Srbija to jeste, ali dosta ispod nivoa i sopstvenih potreba i mogućnosti i zahteva Evrope u procesu pridruživanja. Uloga Evropskog pokreta, kao jedne od najstarijih organizacija građana i jedine NVO sa širokom bazom od trideset lokalnih veća, još je potrebija i značajnija sada kad, nadajmo se, najzad treba da ostvarimo ugovorni odnos sa Evropskom unijom i da uđemo u stvarni proces pridruživanja, koji ima jasno omeđena i definisana pravila. To zahteva od nas da podignemo našu aktivnost na viši nivo, da aktiviramo u potpunosti našu lokalnu bazu, da budemo još prisutniji u javnosti i da ostvarimo tri komponente našeg odnosa prema državi: kritičnost, pritisak i konstruktivno partnerstvo. One su komplementarne i nijedna od njih ne sme biti zapostavljena. Takođe, moramo dalje razvijati našu saradnju sa drugima, s jedne strane u regionu, a s druge sa evropskim i drugim međunarodnim institucijama i organizacijama. Moramo posebno voditi računa da su naši građani istovremeno okrenuti ujedinjenoj Evropi i vrlo slabo informisani o njoj, pa su utoliko potrebiji naši edukativni projekti i akcije, posebno oni okrenuti mladoj populaciji. Evropski pokret sve to mora i može.